

Војин Божинов

Институт за историјске студије

Софија, Бугарска

voinbojinov@abv.bg

БРИКС КАО АЛТЕРНАТИВА ЗАПАДНИМ ИНТЕГРАЦИЈСКИМ ПРОЦЕСИМА

Сажетак

Распад Совјетског Савеза и победа САД у Хладном рату створили су униполарни свет. Надмоћ Запада у светским пословима, међутим, није дуго трајала. У другој деценији 21. века кинески председник Си Ђинпинг испунио је завет Денг Сјаопинга да ће једног дана Небеско царство бити глобални фактор. Преузимањем власти у Русији од стране Владимира Путина, Москва је повратила неке од изгубљених позиција у светској политици, доводећи у питање лидерство Запада. Овај чланак оцртава нови светски статус-кво, који је омогућен кроз интеграционе процесе међу противницима западног политичког система.

Кључне речи: БРИКС, Кина, Путин, Русија, САД, Си Ђинпинг.

Последња деценија 20. века прошла је под потпуном глобалном доминацијом Сједињених Држава. Вашингтон је постао жандарм света, користећи своју моћ да створи такозвани *Pax Americana* – сложен систем међународних односа, који је претворио савезнике САД у вазале. Да би управљала овим компликованим међународним механизмом, Бела кућа користи различите технике, добро тестиране у Централној и Јужној Америци, још од времена Монроове доктрине. Неке од ових метода могу се сажети на следећи начин:

1. Стварање „нове” политичке елите. За постизање овог циља покреће се веома спор план. Овај процес почиње оснивањем невладиних организација у држави „X”. Више невладиних организација успоставља мрежу, која ради на основу будуће проамеричке владе. Лица „новог” естаблишмента би по могућности требало да буду наследници бивше елите. Уз помоћ контролисаних медија, овим људима се даје глас и могућност да формирају проамеричку владу, чиме се ефективно уништава суверенитет земље „X”.

2. У случају да се жељено стање одупре, почиње друга фаза игре. Ствара се економски нестабилна ситуација.⁵⁹ Невладине организације и народ, спонзорисани од Запада, већ су предводници „националног незадовољства”, које

⁵⁹ Stojadinović Miša. *Neoliberal Myths and Reshaping the Contemporary World Order*. Thunder Bay : Pixia, 2024. ISBN 9798329856682.

је временом добило назив „револуција у боји”. У стварности, ове револуције су биле државни удари, које су извеле плаћене групе младих људи, које су медији представљали као „савест нације”. Често су ове групе само паравојне формације. Тако, кроз медијско праћење и чисту силу, управљање државом „Х” пада у руке проамериканаца. Ова иста елита онда пљачка државна богатства и тоне у корупцију, чинећи себе све више зависном од метрополе. Врхунац „револуција у боји”, био је у другој половини 90-их година прошлог века и траје до данас. Бугарска, Југославија, Грузија, Украјина, Киргистан, Молдавија, Белорусија, па чак и Русија, прошле су кроз сличну политичку ноћну мору.

3. У веома ретким случајевима две горепоменуте методе не раде. Затим долази време за употребу војне силе против противника. Обично држава „Х” не може да се такмичи са војно-индустријским комплексом Сједињених Држава. Све ове врсте војних акција су означене племенитим именом „Демократија”. Зато је рат праћен одговарајућом глобалном „информационом” кампањом. Предугачак је списак таквих интервенција – Ирак, Хаити, Југославија, Авганистан итд.

Оваква несметана власт над светом, трајала је више од петнаест година и њени резултати су видљиви до данас. „Арапско пролеће”, које је катализирао Запад, довело је до колапса државности земаља Блиског истока са стабилном секуларном владом, све до избијања ове „револуције у боји”. Хиљаде људи је изгубило животе, а радикални ислам се нашао пред вратима Европе. У исто време, у Украјини је направљен државни удар са намером да се Русија гурне у други Авганистан – план који је у великој мери успео.⁶⁰

На Балкану је напетост остала оштра као и увек. Проблем Косова и судбина Босне и Херцеговине и даље муче регион, због интервенције Сједињених Држава⁶¹. Сви ови проблеми наметнути су уз „помоћ” америчког председника Барака Обаме, који је претходно добио Нобелову награду за мир – каква иронија. Обамина одвратно политичко наслеђе, као и суманута политика његовог наследника Џоа Бајдена, довели су свет у нову кариписку кризу, када се све чешће користи израз „нуклеарни рат”. Овај контролисани хаос мора бити заустављен. И процес је почео пред нашим очима и траје до данас, релативно успешно. Предуслови за деамериканизацију светске политике и привреде, развили би се у неколико праваца:

⁶⁰ Милошевич Зоран. Геополитика 1 – Взгляд с Балкан. Санкт-Петербург : Свежий взгляд, 2023. ISBN 978-5-4391-0851-0.

⁶¹ Божинов Војин. „Побуна Албанаца у САП Косову током 1981. виђена очима бугарске дипломатије”. *Српска политичка мисао*, вол. 85, бр. 3, 2024. стр. 175-188. дон: 10.5937/spm85-49976.

1. Руски председник Владимир Путин успео је да поврати ауторитет Кремља на глобалном нивоу учећи на грешкама Совјетског Савеза. Данас је Русија фокусирана на регионе од којих директно зависи њена безбедност.⁶² Москва више није у обавези да подржава међународни покрет у Африци, Азији или Латинској Америци, пошто је престао да постоји. Ово чува огромне ресурсе. Данас су Украјина, Црноморски басен, Кавказ, Централна Азија и Далеки исток од стратешког значаја за Русију. Одржавање владавине, на пример, Данијела Ортеге у Никарагви, нема смисла. А без руске помоћи, сандинисти су отели власт од америчких штићеника у овој централноамеричкој земљи. Другим речима, тактика садашњег руског руководства може се свести на следеће – кроз локалне акције, на глобалне резултате. Војна операција руске војске у Сирији то на најбољи начин илуструје јер је операција на локалном нивоу постигла глобални резултат – елиминацију Исламске државе, стабилизацију владавине Асада Млађег, а самим тим и неуспех бројних планова Сједињених Држава за цео Блиски исток и источно Средоземље;

2. Успон Кине и неспособност САД да зауставе амбиције Пекинга. Визионар Денг Сјаопинг поставио је пут којим би Небеско царство требало да иде у 21. веку, али је тако мислио да Кину води председник Си Ђинпинг. Под његовим вођством Кина је постала друга економија света, а оружане снаге земље су по конвенционалној снази већ изједначене са армијама Сједињених Држава и Русије.⁶³ Једна статистика је индикативна: за само петнаест година кинеска морнарица је опремила три носача авиона, а припрема и четврти. То Кину чини најозбиљнијим војним противником САД на Пацифику, јер једанаест група носача авиона држава дежуре у водама широм света, док су кинески концентрисани у потпуности дуж источне обале азијског континента. Другим речима, примарни задатак Пекинга је да обезбеди позадину у региону Пацифика и да на тај начин отклони америчку војну претњу, укључујући и Тајван. Тиме би Нови пут свиле био потпуно безбедан за кинеску робу, преко које Кина већ доминира глобално.

3. Политичка и економска еманципација земаља које су доживеле економски и демографски раст у последњих 20-30 година. На пример, Индија је већ престигла Кину по величини становништва. Делхи је такође послао сателит на Месец и развија сопствени комплекс високе технологије. Ако Индија настави да се развија на овај начин, са сигурношћу се може претпоставити да ако 21. век припада Кини, онда ће двадесет други век припасти Индији. Бразил се такође бори за нову улогу у Јужној Америци. Са популацијом од 210 милиона људи, највећа латиноамеричка држава способна је да произведе апсолутно све,

⁶² Путин Владимир. Русија у новом добу. Београд : Институт за политичке студије, 2022. ISBN 978-86-7419-365-5.

⁶³ Стојановић Станислав. „Азијски Пацифик и америчко-кинеско надметање”. Српска политичка мисао, вол. 71, бр. 1, 2021. стр. 111-143. дон: <https://doi.org/10.22182/spm.7112021.6>

укључујући млазне путничке авионе. Данас је компанија „Ембаер” трећи највећи произвођач цивилних авиона, после „Боинга” и „Ербаса”. Чак и са западним санкцијама које важе деценијама, са 85 милиона становника, Иран се не може заобићи у међународној политици. Сукоб у Украјини (Русија користи иранске дронове) показује да је конвенционална војна индустрија Ирана на веома високом техничком нивоу. Иран је велики извозник енергената (нафта и гас) у Кину и важан партнер Русије, како је поменуто, у војној сфери.

И поред потенцијала поменутих земаља, ниједна од њих нема способност да се супротстави војној и економској моћи САД. Штавише, америчка страна контролише две моћне глобалне структуре – НАТО и ЕУ. Ове две организације су посебно агресивне после интеграције источноевропских земаља, јер се тим чином угрожава безбедност Русије. Данас смо сведоци забринутости Москве због ширења НАТО-а и ЕУ на исток. Испоставило се да су ти страхови били потпуно оправдани, посебно када је ЕУ постала практично милитаризована организација која подржава рат.

Војној и финансијској надмоћи Запада може се супротставити само интеграциони процес међу његовим противницима. С тим у вези, на првом месту је питање дедоларизације светске економије, из које Сједињене Државе црпе велики део својих ресурса. Стога су 2006. министри економије Бразила, Русије, Индије и Кине основали организацију БРИК. У коренима нове иницијативе била је идеја плаћања у националним валутама у економским односима између наведених земаља као први корак ка дедоларизацији. Временом је организација почела да се шири, интегришући више земаља и усвајајући назив БРИКС. Данас су следеће земље чланице организације: Бразил, Русија, Индија, Кина, Јужна Африка, Иран, Египат, Етиопија и УАЕ.⁶⁴ Ускоро ће се тој организацији придружити и Азербејџан и Турска. На овај начин се БРИКС-у пружа прилика да постане главни фактор, јер су део БРИКС-а две највеће земље по броју становника (Индија и Кина). Они поседују практично неограничене људске ресурсе. Русија, Иран и УАЕ су међу највећим извозницима нафте и природног гаса. Државе као што су Бразил, Египат и Јужна Африка су регионални фактори који би постали прворазредне земље на својим континентима. Што се тиче Етиопије, ову државу не треба потцењивати, јер је друга најнасељенија држава на афричком континенту.

Гледајући издалека, два магнета БРИКС-а су Русија и Кина. Русија, као највећа нуклеарна сила на свету, и Кина – друга по величини економија на глобалном плану, чине језгро организације. Обе земље имају заједничку потребу једна за другом. Разлог је више него јасан – војни и економски притисак Сједињених Држава на Москву и Пекинг. Стога се БРИКС може посматрати и као својеврсни штит против америчке агресије.

⁶⁴ Кршљанин Владимир. *Србија, Русија, Кина – Нови свет – Будућност која је почела*. Београд : ITV centar plus, 2023. ISBN 9788681038178.

Индија такође има интерес да буде учесник БРИКС-а. Делхи је део БРИКС-а, не да би се разликовао од САД, већ да би обезбедио сигуран приступ енергетским ресурсима, који су тако очајнички потребни брзорастућој индијској економији. Интереси Бразила за учешће у организацији су такође видљиви. Председник Да Силва је увек настојао да ограничи амерички утицај на своју земљу, због чега је био затворен. БРИКС је једна од гаранција за наставак ове политичке линије, посебно ако у унији приступи и Аргентина. Две суседне и највеће јужноамеричке земље могле би да формирају независну алијансу од Сједињених Држава, а ускоро би се могле придружити и друге државе у региону. Буенос Ајрес је, међутим, одбио позив да се придружи БРИКС-у. Нови председник Милеи каже да ће његова земља одржавати везе искључиво са „слободним нацијама Запада”. Штавише, у Буенос Ајресу постоје идеје да се пезос замени америчким доларом, што је аутоматски у супротности са схватањем дедоларизације земаља БРИКС-а. На овај начин САД су успеле да изолују Бразил у Јужној Америци, што је појачало жељу Бразила за још ближом сарадњом са БРИКС-ом.

Последња епизода поставља логично питање – да ли БРИКС може бити пуна алтернатива Западу? Одговор на такво питање би био позитиван под неколико услова:

1. БРИКС мора неповратно да настави ширење са више држава чланица. Нове чланице требало би да буду земље са озбиљном улогом у светским пословима, попут Саудијске Арабије, јер цена нафте у великој мери зависи од те државе. За сада је Ријад близак БРИКС-у, али се уздржава од придруживања тој организацији, очигледно да не би иритирао Сједињене Државе. Бела кућа ће се снажно борити да задржи Саудијску Арабију ван БРИКС-а, јер ће у супротном глобално тржиште нафте бити ван контроле Вашингтона;

2. Да би био успешна организација, БРИКС је у обавези да оствари свој главни циљ – дедоларизацију у трговинским односима, између земаља чланица и између њих и остатка света. Дедоларизација ће нагло смањити финансијски терет Сједињених Држава на глобалном нивоу. Ако се цена нафте рачуна у националним валутама, али не у доларима, онда ће се доминација Сједињених Држава над светом суочити са озбиљним тестом. Стога је Саудијска Арабија кључна у овом сценарију;

3. БРИКС треба да се трансформише у политичку структуру, не заборављајући на финансијски подстицај. Блиске политичке везе, заједно са активном економском сарадњом, у стању су да претворе организацију у глобалног играча;

4. Запад је груписан у два савеза – НАТО и ЕУ. БРИКС би им могао бити адекватан противник само ако створи сопствене оружане снаге, тј. е. када организација добије политички, економски и војни карактер. Овде можемо да забележимо постојање ЕУ, која је/била озбиљна економска сила, али без оружаних снага Европљани остају под потпуном потчињеношћу Сједињених Држава. Бела кућа има потенцијал да направи искорак у самом БРИКС-у,

користећи неке од контрадикција међу главним државама чланицама организације. На пример, Индија увек држи отворена врата Сједињеним Државама, због територијалног спора са Кином. Није случајно што Пекинг одржава добре односе са Исламабадом и чак испоручује Пакистанцима модерно оружје. Нико не зна како ће се односи Русије и Кине развијати у будућности. Руски Далеки исток је превише примамљив са својим богатствима, а такође је и слабо насељен. За само три деценије кинески град Хеихе, који се налази насупрот Благовешченска, достигао је популацију од 1,3 милиона људи, док се становништво руског града стално смањује и данас износи око 240.000 људи. То показује да би у далекој будућности два гиганта у БРИКС-у могли постати ривали. Али ово је само теорија. Садашњост је важнија и зато би постојање БРИКС-а могло да донесе равнотежу у свету од које ће највише користи имати мале земље.

Превела с енглеског Дајана Лазаревић

ЛИТЕРАТУРА

Stojadinović Miša. *Neoliberal Myths and Reshaping the Contemporary World Order*. Thunder Bay : Pixia, 2024. ISBN 9798329856682.

Божинов Војин. „Побуна Албанаца у САП Косову током 1981. виђена очима бугарске дипломатије”. Српска политичка мисао, вол. 85, бр. 3, 2024. стр. 175-188. дои: 10.5937/spm85-49976.

Кршљанин Владимир. Србија, Русија, Кина – Нови свет – Будућност која је почела. Београд : ITV centar plus, 2023. ISBN 9788681038178.

Милошевич Зоран. *Геополитика 1 – Взглед с Балкан*. Санкт-Петербург : Свежий взгляд, 2023. ISBN 978-5-4391-0851-0.

Путин Владимир. Русија у новом добу. Београд : Институт за политичке студије, 2022. ISBN 978-86-7419-365-5.

Стојановић Станислав. „Азијски Пацифик и америчко-кинеско надметање”. Српска политичка мисао, вол. 71, бр. 1, 2021. стр. 111-143. дои: <https://doi.org/10.22182/spm.7112021.6>

Voin Bojinov

Institute of Historical Studies, Sofia

Bulgaria

voinbojinov@abv.bg

BRICS AS AN ALTERNATIVE TO THE WESTERN INTEGRATION PROCESSES

Resume

The collapse of the Soviet Union and the victory of the US in the Cold War, created a unipolar world. The supremacy of the West in world affairs, however, did not last for a long time. In the second decade of the XXIst century the Chinese chairman Xi Jinping fulfilled the covenant of Deng Xiaoping that one day the Celestial Empire will be a global factor. With the assumption of the power in Russia by Vladimir Putin, Moscow regained some of its lost positions in world politics, questioning the leadership of the West. This article outlines the new world *status-quo*, which is enabled through the integration processes among the opponents of the Western political system.

Keywords: BRICS, China, Putin, Russia, United States, Xi Jinping.